

Məktəbəhazırlıqlı birincilər

İlk zəng çalındı, məktəblər canlandı, siniflər dolub-boşaldı. Onlar da əyninə məktəb forması geyinib siniflərinə girdilər. Nə məktəbi, nə sinfi yadırgadırlar. Çünki artıq çoxdan məktəb mühiti onlara yad deyil. Çox da ki, adı “ilk zəng”di. Onlar bu səsi ilk dəfə eşitmirdilər. Elə məktəb də ötən il gətirdikləri həmin məktəb, müəllimləri köhnə dostlarıdır. O dost ki, onunla rəsm çəkdi, özü də sadəcə kağız üzərində yox, həm də daş üzərində. Hətta basma üsulunu sınaqdan çıxartdılar. Milli naxışları öyrəndilər. Qələm tutub, kitab vərəqlədilər. Kitabı sevməyi öyrəndilər, onu cırmamağı, yazmamağı, korlamamağı vərdişə çevirdi-

lər. Hekayə qurub nağıl səhnələşdirdilər. Sonra mahnı oxudular, rəqs etdilər, müxtəlif oyunlar oynadılar. İndi onlar kiminsə köməyi olmadan saatin neçə olduğunu da müəyyən edə bilərlər. Çünki dərslə “Mən beşəm”, “Mən üçəm”, - deyib saata çevrildilər. Bu balaca canlı saatların əqrəbləri körpə qolları oldu. Sonra balaca barmaqları rəqəmlərin arasında dolaşib zəng vurmağı öyrəndi. Ötən bir ildə, daha doğrusu, məktəbə gəldikləri 8 ayda hər biri öz çörəyini bişirdi, peşəsini seçdi. Sınıfdə mandal oyunu oynadılar, top atıb top tutdular. Hərfi görə kimə ona aid söz axtardılar. Tanıdıqları həflərin sözlər necə çevrildiyinin sirrindən agah ol-

dular. Bununla da kifayətlənmədilər, küçələrdə tanış həflərin birləşib onlara nə demək istədiyini öyrənməyə cəhd etdilər. Həmin sözləri hecalaya hecalaya çözdülər. Bir sözlə, həm əyləndilər, həm öyrəndilər. Bu da axırı. Daha nağıl danışmaq üçün nənə-baba, kitab oxumağa ata-ana axtarırlar.

İndi yenidən məktəbə qayıdıblar. Hər şeyin əvvəlki qaydada davam edəcəyini düşünürlər. Çünki ötən il qurduqları oyunların əslində dərslə olduğunu düşünür, onlara keçilən dərslərin oyunlardan ibarət olduğunu ağıllarına da gətirmirlər. Onlar builki birincilər, ötən ilin məktəbəhazırlıq qrupunda təlimlərə cəlb edilən 6 yaşlılardır. Ramal

Səlimzadə, Ləman Həbibli və Nuran Vəzirov Bakıdakı 18 nömrəli tam orta məktəbin birinci sinif şagirdləridirlər. Sinifləri və müəllimləri ayrı olsa da, onlar yaşadıqları.

Oyun dərsləri

Təhminə müəllimin ən bacarıqlı, fəal şagirdlərindən biridir Ramal Səlimzadə. Ötən tədris ilində məktəbəhazırlıq təlimlərinə cəlb edilən beş yaşlılardır. Məktəbəhazırlıqda nə öyrəndiyini soruşan hər kəsə yorulmadan sadalayır. Dostluqda qızlarla oğlanlara heç fərq qoymur.

Məktəbəhazırlıqlı birincilər

Bu il ilk zəng həm də onlar üçün çalındı

Nuran Vəzirov

olunur. Əhatə dairəsi böyükdür, özünün də dediyi kimi, çoxlu dostları var. Qızım isə belə deyil”.

Məktəbəhazırlıq təlimləri müəllimlər üçün də səmərəlidir

Ramalın müəllimi Təhminə Ağayeva məktəbəhazırlıq sinfində ilk dəfə dərs aparıb. Gənc müəllim elə peşəsində də yenidir. Ancaq sinfində əldə etdiyi nəticələri ilə artıq öyünür: “Təcrübəm əgər olsa da, 3 dəfə birinci siniflərim olub. İş elə gətirib ki, 5 illik fəaliyyətimdə 3 dəfə birinci siniflərdə dərs demişəm”.

Təhminə müəllim hesab edir ki, məktəbəhazırlıq qrupları müəllimlər üçün də səmərəlidir: “Hesab edirəm ki, birinci sinifə gələn uşaq birdən-birə başqa mühitə düşəndə çətinlik çəkir. O, məktəbə alışana qədər xeyli müddət keçir. Bu müddətdə müəllim də həm nəzərdə tutulan proqramı keçməli, həm uşaqları tanımalı, həm də onların adaptasiya dövrünün asan keçməsinə çalışmalıdır. Amma məktəbəhazırlıq qrupunda uşaqların adaptasiya dövrü elə uzun və çətin keçmir. Oyunlarla, əyləncəli dərslərlə yoldaşlarına, müəllimlərinə daha tez qaynayıb-qarışır, məktəbi qısa müddətdə sevməyə başlayırlar”.

T.Ağayevanın sözlərinə görə, dərslər başlamadan birinci sinifə gələcək uşaqlarla məktəbin həyatında rəqs ediblər: “Məktəbəhazırlıqda gələn uşaqlarla digər uşaqların arasında böyük fərq görünür. Hamı rəqs etdiyi halda, məktəbə ilk dəfə gələn uşaqlar analarından yapışıb ağladılar. Məktəbəhazırlıq qrupunun uşaqları isə çox rahat şəkildə əyləndilər. Onların bir üstünlüyü də var. Artıq birinci sinifdə oxuyan uşaqların kitabı tanıyır, əşyalarını sevirlər, onlara necə münasibət göstərmək lazım olduğunu bilirlər”.

Məktəbdə aşılana hər qayda uşaqlar tərəfindən dərhal mənimsənilir. Bunun əksi yalnız valideyn bu prosesi dəstəkləmədiyi

halda baş verir. Təhminə müəllim deyir: “Valideynlərə həmişə deyirəm. Bir piramida təsəvvür edin. Onun yuxarıdakı bucağı uşağdır, aşağıdakı iki bucağı isə müəllim və valideynləridir. Aşağıdakı bucaqlardan biri olmasa, uşaq düşəcək. Onlara demişəm ki, mənimlə birlikdə hərəkət etməsələr, uşaqların tərbiyəsində, bilik və bacarıqlar əldə etməsində istədikləri nəticəyə nail ola bilməyəcəklər”.

Təhminə müəllim şagirdlərinin ünsiyyətinə də xüsusi fikir verir. Məhz uşaqları bir-biri ilə yaxınlaşdıracaq oyunlar seçir: “Əllə toxunma oyunu, toplarla oyunlar, halqalar, mandal oyunlarını çox sevirlər. Çəmbərin üstündə rəqəmlər qoyurdum. Uşaqlar çəmbərin içərisinə girib hər qolunu bir rəqəmə uzadı və saati göstərir. Mandal oyunlarımız vardı. Hər oyun onlar üçün maraqlı olur. Uşaqlarımdan biri mayda çiyələkdən zəhərlənmişdi. Dərstdən yarımçıq getməli oldu. Sistem altında oyununu düşünüb. “Oynaya bilmədim”, - deyib xeyli ağlamışdı. Növbəti gün gələndə onun üçün 5 dəqiqə həmin oyunu təkrar oynadıq”.

Valideyni psixoloqa göndərdim

Ailələr uşaqların bütün istəklərini yerinə yetirdikləri üçün özləri də bilmədən onların diqqətini dərslə cəlb etmələrinə mane olurlar. Təhminə müəllim belə faktlardan birində psixoloq dəstəyindən istifadə edib: “Şagirdim sinif girəndə kapriz göstərir, yoldaşları ilə problem yaradır, ayaqlarını yerə çırpıb istəklərini diqtə edirdi. Valideyn isə uşağını dərslə cəlb etməyimi imkan vermirdi. Ailə öz himayəsinə götürüdüyi həmin uşağı kifayət qədər erköyünləşdirmişdi. Məcburən, uşaqla birlikdə valideyni psixoloqa yönləndirdim. Qayıtdıqda valideynin münasibəti tamamilə normallaşmışdı. Bundan sonra şagirdimi qaydalara müvafiq davranmağa məcbur etmək çətin olmadı. Artıq o, sinif lideridir. Bu xüsusiyyətdən sinif idarə olunmasında istifadə edirəm. Müəyyən çərcivə daxilində səlahiyyətlər verirəm. Hər hansı yoldaş ilə birlikdə bir sərəvəzlərin öhdəsindən məharətlə gəlir. Sinifdə yoldaşlarına yol göstərir, yanlış davranışlarına görə irad tutur. Artıq nəinki dərslə hər istədiyini edə bilməyəcəyini öyrənib, hətta başqalarını qaydalara əməl etməyə o dəvət edir. Valideyn qısa müddət içərisində uşağımda müşahidə etdiyi bu dəyişikliyi hər kəsin fərq etdiyini deyib mənə təşəkkür etdi. Qonaq gedə, marketə girə bilmədiyi, hər yerdə uşağın onu pərt etdiyini deyirdi. Artıq bütün bunlar geridə qalıb. Ümumiyyətlə, məktəbəhazırlıq qrupunun birinciləri bu il sinifə yeni gələn uşaqlara nəinki qaynayıb-qarışdılar, hətta onlarla da qısa zamanda sinifə alışmasına kömək etdilər”.

Ləman çox sevdi: məktəbi də, müəllimini də, şəkli çəkməyi də

Ləman Həbiblinin özündən böyük qardaşı var. Ancaq məktəbəhazırlıqda Ləman iştirak edib. Qardaşını da, Sevda müəllimini də sevdiyini deyən balaca şagird üçün məktəb çox maraqlıdır. Ona görə də çox həvəslə oxuyur. Bu yay bir neçə kitab oxuyub. Rəssam olacaq, dediyinə görə. Yaxşı şəkillər çəkir. Deyir, ən çox qız şəkli çəkməkdən xoşu gəlir. Niyə qız, bax, bunu bilmir. Bir də rəngləri qarışdırmağı sevdi. Kontrast rənglərdən məharətlə istifadə edir. Çəkdiyi şəkillərə baxanda onu çəkərkən nə düşündüyünü yaxşı xatırlayır. 3 qız, 2 oğlan dostu var. Dostlarını ayırsa da, hamı ilə münasibətləri yaxşıdır.

oyunları oyun yox, dərs hesab edirlər. Əslində, haqlıdırlar. Təlim prosesinin tərkib hissəsi olan oyunlar balacalara bilik və vərdətləri aşılamağın yollarından biridir. Maraqlıdır ki, məktəbəhazırlıq uşaqları hələ də dərslərin belə davam edəcəyini düşünür. Əsl dərs keçəcəklərindən hələ xəbərləri yoxdur”.

Sevda müəllim də təsdiq edir ki, 5 yaşlarda mənimləm daha yaxşıdır. Uşaqların qavrama səviyyəsinin az, ya da çox olmasında hətta ay fərqi də həlledicidir. Məktəbəhazırlıqda uşaqların 80 faizi proqramı yerinə yetirir: “Məktəbəhazırlıqda 10-a qədər topla-yıb-cıxmağı öyrənirlərsə, birinci sinifdə artıq 20-yə qədərki rəqəmlərin müvafiq əməliyyatlarda nəticələrini öyrənəcəklər”.

Məktəbəhazırlıq təlimlərində iştirak edən oğlu üçün ana daha ümidlidir

Nuran Vəzirov isə Təranə müəllimin şagirdidir. Məktəbdən ağız dolusu danışır: “3 dostum var. Amil, Abbas, Cəfərlə dostluq edirəm. Qızlarla dostluq etmək istəmirəm. Hərflərin hamısını tanıyıram. Şəkil də çəkirəm”.

O da oyunlardan ancaq “Gizlənpaç”ı sevdi. Dediyyə görə, yaxşı gizləndir, “onu bir az gec tapırlar”. Gələcəkdə polis olacaq. Pis oğlanların hamısını tutacaq. 3 bacısı, 1 qardaşı var. Hamısını da sevdi.

Anası Bəyim Vəzirova deyir ki, məktəbə ayaq açana qədər qapalı olan Nuran burada tamamilə dəyişib. İndi çoxlu şeirlər oxuyur. Hətta ikinci sinfin proqramında olan şeirlərdən də bilir. Nurandan böyük 3 qızım var. O, hər üçündən fərqlənir. Qızlarımın təhsili məni yorurdu. Amma Nuranla heç yorulmadım. Məktəbə alışmaq sandan da Nuran fərqləndi. Cəmi bir gün narahatlığımı hiss etdik. İkinci gündən o, məktəbə tam alışmışdı. Təhsilində də çox irəlilədi. Məktəbdən gələn kimi dərslərini oxuyur, keçdiyi hərflər barədə danışır. Nəinki 10, 20, artıq 100-ə qədər sayır.

Birinci sinif məktəbəhazırlıq təlimlərindən gələn 6 yaşlı oğlu üçün ana daha ümidlidir. “Hesab edirəm ki, Nuran yaxşı qavrayır. Yaşı kiçik olduğundan hansısa çətinliyi müşahidə etmir. Əksinə, yaşı kiçik olduğu üçün deyilənləri daha tez mənimsəyir”.

5 yaşlılar mövzunu dərhal mənimsəyirlər

Təranə Abdullayeva 33 ildir ki, ibtidai sinif müəllimidir. İlk dəfə məktəbəhazırlıq sinfinə dərs deyib. Ancaq əvvəlcə təlim keçib: “6 günlük təlim keçdik. Qruplarla işlədik, mentorlar dərslərimizi dinlədi. 5 yaşlı uşaqlarla davranış, oyunları öyrəndik. Proqram da verdilər bizə”.

Bir həftə ərzində mentorlardan öyrəndiyini 8 ay ərzində tətbiq edib. Ancaq olduğu kimi yox: “Təlimə uyğun olaraq dərs keçdim. Ancaq bəzən öz bildiyim kimi də davrandım. Məsələn, bizə təlimlərdə demişdik ki, uşaqlar hərfləri sadəcə tanımalıdırlar. Ancaq gördüm ki, uşaqlar bilirlər, qısa müddət ərzində deyilən mənimsəyirdilər. Ona görə də heç cəmlərə oxuturdum. 1-2 uşağı çıxmaq şərti ilə uşaqlar hər günün mövzusunu mənimsəyirlər. Evə tapşırıq vermirik. Ancaq uşaqların mənimsədiyini gördükcə şeirlər də əzbərləndirdim. Hərflərə, rəqəmlərə aid şeirlər öyrəndilər”.

Təranə xanım düşünür ki, məktəbəhazırlıq çox üstünlükləri var. Birinci sinifdə məktəbəhazırlıq qruplarının uşaqları həm bağçada, həm də ailədə hazırlıq keçmələrdən üstünlüyü ilə fərqlənəcəklər. “Bəzi valideynlər uşaqlarını müxtəlif səbəblərdən məktəbəhazırlığa qoymurlar. Əsasən, işlərinin buna imkan vermədiyini deyirlər. Nəticədə də həmin uşaqlar məktəbəhazırlıq təlimləri keçmələrdən fərqlənilirlər. Düzdür, elə uşaqlar var ki, ailədə onlarla məşğul olublar və müəyyən qədər hazırlıqlıdırlar. Məsələn, bu il sinifdə məktəbəhazırlıq keçməyən 7 şagirdim var. Onlardan 3-ü çox zəifdir. Bu da o deməkdir ki, onlarla çox işləmək lazım gələcək. Buna görə də uşaqların vaxtında məktəbəhazırlıq təlimlərinə cəlb edilməsi hər kəs üçün daha yaxşıdır”.

Məktəbəhazırlığın əhatə dairəsi artdıqca...

Beləliklə, bu il ümumtəhsil məktəblərinin birinci sinfində 164234 şagird təhsil almağa başladı. Onların 75 faizi məktəbəhazırlıq qrupunda gələnlerdir. Gələn il onlar birincilərin 85, hətta 90 faizini təşkil edəcəklər. Məktəbəhazırlığın əhatə dairəsi artdıqca ibtidai təhsilin keyfiyyəti yüksələcək və bu, bütövlükdə ümumi orta təhsil pilləsində nəticələrə təsir göstərəcəkdir.

Ramal Səlimzadə

“Artıq özü oxumağı bacarır”

Sevda Həbibova iki uşaq anasıdır. Əvvəlcə oğlu Əlini, indi isə Ləmanı birinci sinifə yola salıb. Ancaq Ləman əvvəlcə məktəbəhazırlıq keçib. Əlinin müəllimini təsadüfən seçsələr də, razı qalıb. Amma bu dəfə elektron müraciət zamanı qızının məktəbi ilə yanaşı, sinfini, yəni müəllimini də özü müəyyənliyib. Hər iki müəllimdən razı qalıb. Valideyn fikrincə, məktəbəhazırlıq uşaq üçün, elə valideyn üçün də daha yaxşıdır: “Məktəbəhazırlıqda uşaq məktəbə daha tez alışır. Qızım uşaqlara baxıb həvəslənir. Yoldaşları ilə rəqabət aparır. Çox fəaldır. Yay boyunca da çox oxuyub. Əvvəllər nağılları ona mən oxuyurdum. Ancaq artıq özü oxumağı bacarır. Yay müddətində bir neçə kitab oxudu”.

Əsl dərs keçəcəklərindən hələ xəbərləri yoxdur

Ləmanın müəllimi Sevda Ağayeva da ondan çox razıdır. Deyir, Ləman sinifdə çox fəaldır. Həm şəkil çəkir, həm yaxşı rəqs edir, həm də yaxşı oxuyur. 28 ildir ibtidai sinif müəllimi olan S.Ağayeva ilk dəfə məktəbəhazırlıq qrupunda təlim keçən, hazırlıqlı birincilərə dərs deyəcək. Təbii ki, o birinciləri elə özü hazırlayıb. Səhər IV siniflərdə dərs aparıb, gündortadan sonra məktəbəhazırlıq qrupunun 5 yaşlı şagirdləri ilə düz 2 saat vaxt keçirib. Sevda müəllim deyir ki, məktəbəhazırlıqda əhvali-ruhiyyəsi düzəlir, idman edir, mahnı oxuyur, rəqs edirlər: “Nəinki çətin, əksinə, çox maraqlı idi. IV sinifdə 43 uşağım vardı. Onlarla çox yorulurdum. Məktəbəhazırlıq təlimlərində, sözün əsl mənasında, istirahət edirdim. Onlarla mahnı oxuyur, oynayırdıq. Çox maraqlı, əyləncəli keçirdi. Uşaqlarla bərabər oyunlar oynamaqdan zövq alırdım. Dərsləri oyun şəklinə qururdum. Ona görə uşaqlar sinifdə dərs zamanı oynadığımız

← Əvvəli səh.1

Ruhiyyə DAŞSALAHLI

Təhminə müəllimi də sevdi, məktəbi də. Müəllimi ona “bəli” və “xeyr”dən ibarət qısa cümlələr qurmağı qadağan etdiyindən bütün suallara tam cümlə ilə cavab verir:

- Neçənci sinifdə oxuyursan?
- Birinci sinifdə oxuyuram.
- Məktəb xoşuna gəlir?
- Məktəb xoşuma gəlir.
- Məktəbəhazırlıqda oxudum?
- Məktəbəhazırlıqda oxudum.
- Nə etdin məktəbəhazırlıqda?
- Hərflər öyrəndim, oxumağı öyrəndim, yazmağı öyrəndim, misal öyrəndim, dostlar qazandım...
- İndi neçə dostun var?
- Çox... İbrahim, Şərqiyə, Xədicə, Fatimə, Qafar, Asiya, Nuray, Arzu...
- Dostlarınızla oyun oynadınız?
- Oynadıq.
- Hansı oyunları oynadınız?
- Gizlənpaç...

Başqa oyun bilmir, nə o, nə də yaşdılar. Sinifdə oynadıqlarını oyun saymırlar. Məktəbəhazırlıq qrupunun uşaqlarının təsəvvüründəki oyun sadəcə “gizlənpaç”dır. Sinifdə gah atıb, gah tutduqları, tuta bilməyəndə hər hansı hərfə uyğun söz tapdıqları az olmayıb. Ancaq bu, onlar üçün dərsdir. Dərs elə budur. Qısa, məktəbəhazırlıq qrupunun dərsi bir oyundur, yeni oyunlarla öyrətmək bu təlimlərin tərkib hissəsidir.

“Məktəbəhazırlıqda çox şey qazandıq”

Ramalın anası Vüsalə Səlimova da oğlunun inkişafından razıdır: “Məktəbəhazırlıqda çox şey qazandıq”.

Nə qazandıqlarına baxaq. Anasının sözlərinə görə, Ramal gələcəkdə kim olacağını müəyyənliyib: “Müəllimi tapşırıq vermişdi. Uşaqlar sevdikləri bir peşə sahibinin şəklini çəkməliyidilər. Ramalı peşələrlə tanış etdim. İnternetdə bir az axtarıb apardıq. Peşələr haqqında məlumat topladıqdan sonra bu qənaətə gəldi ki, kosmonavt olacaq. Həmin dərstdən uzun müddət keçsə də, peşə ilə bağlı qərarını dəyişməyib. Kosmonavtı ona sevdirən isə bu peşə sahibləri üçün tələb edilənlərdir: “Kosmonavt həm də bilikli olmalıdır! Gəminin mexanizmini, sayısız-hesabsız cihazların, radiostansiyaların və mühərriklərin işini mükəmməl bilməlidir. O, yaxşı astronom olmalıdır, əks halda, kosmosda yolu necə tapa bilər? Kosmonavt coğrafiyanı da yaxşı bilməli, balıq tutmağı, sərrast atəş açmağı, cəngəlliklərdə, səhrada və Antarktida buzları arasında ov etməyi bacarmalıdır. Çünki o, bəzən dünyanın hər hansı nöqtəsinə zəruri eniş edə bilər”.

Ramal da çox bilikli olmaq üçün kitaba dördəlli sarılıb. Axi, kosmonavt olmaq üçün bilikli, bilikli olmaq üçün kitab oxumaq lazımdır.

Vüsalə xanım deyir ki, yaxşı ki, məktəbəhazırlıq qrupları fəaliyyət göstərir. Ramalın məktəbəhazırlıqda nitqi daha yaxşı inkişaf etdi. İndi o, fikrini sərbəst ifadə edir.

Gənc ananın fikrincə, 5 yaşlı uşağı təhsilə cəlb etmək daha asan olub və nəticə də yüksəkdir: “Yaşca balaca olsa da, qavraması daha yaxşıdır. Ondan yaşca böyük olan qızım məktəbəhazırlığa getmədi. Ünsiyyətində də, dərslərə hazırlığında da Ramaldan fərqi hiss